

Športová komunikácia v materskej škole. Registrovo motivované slovné spojenia

Stanislava Spáčilová

Inštitút slovakistiky a mediálnych štúdií, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove
stanislava.zajacova@gmail.com

Kľúčové slová: materská škola, športová komunikácia, reč orientovaná na dieťa, subregister učiteľky materskej školy, vzdelávací komunikačný register, športový komunikačný register, registrovo motivované slovné spojenia

Key words: kindergarten, sports communication, child-directed speech, kindergarten teacher's subregister, educational communication register, sport communication register, register lexical units

1 Úvod

Materská škola (MŠ) je zväčša prvou inštitúciou, s ktorou sa dieťa v živote stretáva. Prostredníctvom nej vstupuje do spoločnosti ako samostatný jedinec, stáva sa súčasťou širšieho detského kolektívu a nadobúda nové sociálne skúsenosti a znalosti. Pre väčšinu detí v predškolskom veku je práve reč učiteľky najvýznamnejším jazykovým inputom. Čas, ktorý prežijú v MŠ pod komunikačným vplyvom učiteľiek, je totiž často dlhší ako čas strávený v dialógu s rodičmi (porov. Průcha, 2011, s. 141).

Problematikou komunikácie v MŠ sa v slovenskej lingvistike detailnejšie zaoberala D. Slančová v monografii *Reč autority a lásky. Reč učiteľky materskej školy orientovaná na dieťa – opis registra* (1999), v ktorej prvýkrát predstavila pojem/termín register a na pozadí bohatého výskumného materiálu zachytávajúceho verbálnu interakciu učiteľiek a žiakov ponúkla analýzu pragmatickej, lexikálnej a syntaktickej štruktúry reči učiteľky orientovanej na dieťa.

2 Východiskové pojmy

O teóriu komunikačného registra sa opierame aj vo svojom výskume zameranom na športovú komunikáciu v MŠ. Východiskovým pojmom je pre nás reč orientovaná na dieťa, ktorú chápeme ako špecifický mikrosociálny komunikačný register (Slančová – Zajacová, 2007, s. 153–154; Slančová – Slančová, 2014, s. 32) určený sociálnou rolou dieťaťa, ako aj fyzickými, psychickými a komunikačnými zvláštnosťami jeho vývinu ovplyvňujúcimi preferenčné používanie jazykových a nejazykových prostriedkov v prejavoch dospelého s dieťaťom (Palková – Slančová, 2018, s. 397). D. Slančová (1999) uvažuje pri mikrosociálnom komunikačnom registri reči orientovanej na dieťa o ďalších subregistroch, jedným z nich je aj subregister učiteľky MŠ. Ten sa v našom výskume realizuje v rámci vzdelávacieho a športového makrosociálneho komunikačného registra predstavujúceho „konvencionalizované jazykové a parajazykové správanie sa ľudí v istej komunikačnej sfére, ktorá je viazaná na príslušnú sociálnu inštitúciu“ (Slančová – Slančová, 2010, s. 512).

Subregister učiteľky MŠ, resp. pedagogický komunikačný register (v zahraničnej literatúre označovaný ako classroom register, resp. teacher's talk – porov. Andersenová, 1992), sa vyznačuje jednak niektorými znakmi simplifikovaného registra, jednak znakmi, na základe ktorých sa zaraďuje k formálnejším jazykovým formám. Sú preň charakteristické špecifické vlastnosti (viaceré totožné s vlastnosťami reči matky orientovanej na dieťa), ako je vysoké nasadenie tónu, zvýraznená intonácia, pomalá, starostlivá artikulácia, prevaha dvojčlenných syntaktických konštrukcií, kratších viet, nižšia frekvencia podradených viet, pasívnych konštrukcií, dominancia prítomného času, opakovanie, vyššie zastúpenie výpovedí

s reaktívnymi komunikačnými funkciami, ako aj deklaratívnych a afirmatívnych výpovedí, komunikačná dominantnosť, častá iniciačná komunikačná aktivita učiteľa, emocionálny charakter a celková pozitívna orientácia komunikácie, prítomnosť hodnotiacich vyjadrení, preferencia spisovného vyjadrovania, využívanie zdvorilostných vyjadrovacích foriem atď. Je potrebné zdôrazniť, že vymenované charakteristické vlastnosti subregistra učiteľky MŠ sa môžu líšiť v závislosti od veku detí, veľkosti skupiny žiakov či typu úlohy, ktorú plnia (Slančová, 1999, s. 54–55).¹

3 Cieľ príspevku, metódy a výskumná vzorka

Cieľom nášho príspevku je priblížiť športovú komunikáciu v MŠ a na základe analýzy autentických nahrávok získaných v danom prostredí ponúknuť parciálnu charakteristiku subregistra učiteľky MŠ. Zaujímá nás, s akou športovou lexikou sú deti oboznámené ešte pred vstupom do základnej školy, do akej miery jej rozumejú a dokážu ju prípadne samy aktívne používať. Pozornosť venujeme predovšetkým tzv. registrovo motivovaným slovným spojeniam, okrajovo sa zaoberáme výchovno-vzdelávacím aspektom športovej komunikácie v MŠ a všimame si spôsob rozvíjania športovej lexiky u detí.

Výskumný materiál sme získavali formou audionahrávok v období január – február 2018 v dvoch prešovských materských školách (na Čapajevovej ulici a na Jurkovičovej ulici). Nahrávanie prebiehalo v interiéri aj v exteriéri počas rôznych komunikačných situácií, ako sú hodiny telesnej výchovy, ranné cvičenia, telovýchovné chvíľky, pohybové hry, pohybové a relaxačné cvičenia či edukačné aktivity so zameraním na pohyb, ktorých trvanie bolo v rozmedzí 10 – 50 minút. Celkovo sa nám podarilo získať viac ako 7 hodín audionahrávok zachytávajúcich komunikáty 13 učiteliek adresované deťom vo veku 4 – 5 rokov. Analýze sme podrobili 5 hodín, 18 minút audiozáznamu. Výskumnú vzorku tvorilo 10 učiteliek.²

4 Výchovno-vzdelávací aspekt športovej komunikácie v materskej škole

Komunikácia v MŠ je osobitným typom pedagogickej komunikácie. Sociálne informácie, k výmene ktorých dochádza medzi učiteľkou a žiakmi v špecifickom školskom prostredí, sa označujú ako pedagogické informácie. Pod pedagogickou informáciou sa rozumie nielen fakt, poznatok, ale každý sémantický údaj, ktorý sa objavuje v pedagogickej komunikácii a smeruje k dosiahnutiu výchovno-vzdelávacieho cieľa (Slančová, 1999, s. 48). „Cieľom akejkoľvek pedagogickej komunikácie, a teda aj komunikácie v materskej škole, je rozvíjať osobnosť žiaka“ (Slančová, 1999, s. 49).

Aj v športovej komunikácii v MŠ pozorujeme výrazné uplatňovanie výchovno-vzdelávacieho aspektu, ktorý sa okrem iného prejavuje snahou učiteliek o rozvoj slovnej zásoby detí, a to nielen z oblasti športu. Pohybové aktivity a rôzne druhy cvičení sprevádzajú dialógy medzi učiteľkou a žiakmi zamerané na správne pomenovanie predmetov, činností a javov, na rozlišovanie farieb, tvarov, vlastností ľudí a predmetov, častí ľudského tela atď. Nasledujúca ukážka³ zo získaného výskumného materiálu približuje komunikačnú situáciu,

¹ Pedagogickým komunikačným registrom sme sa zaoberali aj v publikácii *Komunikačné registre v rolových hrách detí. Výsledky sociolingvistického experimentu* (Zajacová, 2012). Cieľom nášho výskumu bolo odhaliť u detí vo veku 6 – 8 rokov znalosti o štruktúre a fungovaní makrosociálnych a mikrosociálnych komunikačných registrov príznačných pre roly dospelých (išlo konkrétne o roly otca/matky, učiteľky, lekára/sestričky). Výskum sme realizovali experimentálnou metódou, ktorej podstatu tvorilo imitované rolové hranie prostredníctvom maňušiek.

² Niektoré nahrávky zaznamenané v exteriéri boli pre náš výskum nepoužiteľné z dôvodu nepriaznivého počasia, ktoré výrazne znížilo kvalitu zvukového záznamu. Iné nahrávky sme nepoužili, pretože nezodpovedali cieľu výskumu.

³ Transkripty nahrávok, ktorých ukážky prezentujeme v príspevku, boli prepísané podľa pravidiel transkripčného a kódovacieho systému CHAT medzinárodnej databázy CHILDES. Prostredníctvom trojpísmenového kódu *UCI zaznamenávame repliky učiteľky, prejavy žiakov zapisujeme kódom *ZIA.

počas ktorej deti súťažili v triafaní loptičkou (tzv. hacky sack) na vežu postavenú z plechovíc a kolkov. Podľa počtu zhodených plechovíc a kolkov získali príslušný počet bodov a na základe neho si zobrali zo škatule zodpovedajúci počet drevených kociek, ktoré následne horizontálne ukladali na koberec. Učiteľka pri vyhodnocovaní výsledkov žiakov využila danú komunikačnú situáciu na určovanie vlastností predmetov vyjadrených formou superlatívu adjektív (*najdlhší múrik*, *najvyššia veža*). Ich význam ozrejmila na základe spojitosti s verbami *ležať* a *stáť*, pričom z didaktického hľadiska efektívne uplatnila apoziopézu, prostredníctvom ktorej ponúkla žiakom možnosť doplnenia výpovede (*dlhý je keď leží a keď stojí tak hovoríme že je...*).

- *UCI: najdlhší múrik má?
- *ZIA: Paťko.
- *UCI: áno Paťko.
- *UCI: ak by sme to chceli spočítať môžeme.
- %com: učiteľka a žiaci spoločne počítajú.
- *UCI + *ZIA: jeden dva tri štyri päť šesť sedem osem deväť desať jedenásť dvanásť trinásť.
- *UCI: vravili ste že múrik je najdlhší.
- *UCI: keby to bola veža tak by bola aká?
- *ZIA: veľká.
- *ZIA: najdlk...
- *UCI: dlhý je keď leží a keď stojí tak hovoríme že je...
- *ZIA: najvyšší.
- *UCI: veľmi správne najvyšší.

V uvedenom príklade zároveň sledujeme klasickú výstavbu školského dialógu, ktorý nespočíva v striedaní iniciačnej a reaktívnej repliky, ako je to v bežnej komunikácii, ale realizuje sa tzv. školskou triádou (porov. Höflerová, 2003, s. 70–71): 1. iniciačná replika – otázka/výzva učiteľky (*najdlhší múrik má?*), 2. reaktívna replika – odpoveď žiaka (*Paťko*), 3. evaluatívna replika – registrácia odpovede hodnotením/afirmácia (*áno Paťko*). Klasická trojčlenná štruktúra dialógu býva neraz doplnená ďalšou replikou učiteľky, ktorou je žiak vyzvaný, aby svoju predchádzajúcu odpoveď spresnil, príp. skorigoval. Vzniká nasledujúca štruktúra školského dialógu: otázka učiteľky (*keby to bola veža tak by bola aká?*) – odpoveď žiaka (*veľká/najdlk...*) – výzva na spresnenie/skorigovanie odpovede (*dlhý je keď leží a keď stojí tak hovoríme že je...*) – skorigovaná odpoveď žiaka (*najvyšší*) – registrácia odpovede hodnotením (*veľmi správne najvyšší*).

Učiteľky sa v priebehu rôznych športových aktivít snažia popri motorike neustále rozvíjať aj ďalšie schopnosti detí, ako je spievanie, recitovanie, počítanie a pod. Neoddeliteľnou zložkou viacerých pohybových hier a cvičení sú ustálené rytmické riekanky, básničky, vyčítanky, pesničky, ktoré sú vhodným nástrojom na cvičenie pamäti a na rozvoj detskej reči. V komunikačnej situácii, v priebehu ktorej žiaci súťažili v triafaní na vežu z plechovíc a kolkov, sme zaznamenali aj takýto dialóg medzi učiteľkou a žiakmi, ktorého cieľom bolo využiť pri počítaní získaných bodov základné matematické operácie.

- *UCI: jedným hodom toľko veľa zhodil.
- *ZIA: štyri.
- *UCI: ako vieš že štyri?
- *ZIA: lebo sú tam tri kuželky.
- *UCI: kde sú tri?
- *ZIA: tam na tej doske.
- *UCI: najviac môžeme získať koľko bodov?
- *ZIA: sedem.
- *UCI: a keď ostali stáť...
- *ZIA: tri.
- *UCI: tak získaných je štyri.

- *UCI: vyskúšame či to platí.
- *UCI: počítajte.
- *ZIA: raz dva tri štyri.
- *UCI: áno.

Učiteľky tiež vedú deti k osvojovaniu si základných sociálnych noriem, čo sa prejavuje používaním zdvorilostných slov a fráz, prítomnosťou komunikačnej funkcie pochvala či vyjadrením rôznych foriem podpory žiakov (pozri príklady nižšie). Za zaujímavé považujeme rámcujúce (najmä záverečné) zložky dialógov, ktoré sa objavovali u viacerých učiteliek a ich cieľom bolo (zväčša pozitívne) zhodnotiť športové výkony žiakov a motivovať ich tak k ďalšiemu cvičeniu.

- *UCI: mne sa páčilo že ste dodržiavali pravidlá.
- *UCI: že ste boli ohľaduplní.
- *UCI: že ste povzbudzovali kamarátov.
- *UCI: a ak budete chcieť tak si to zahráme zase niekedy inokedy.

- *UCI: budeme sa učiť loptu vyhodit' tlesknut' a chytiť.
- *ZIA: ja to viem.
- *UCI: vieš?
- %act: učiteľka hodí loptu žiačke.
- *UCI: budeme ti držať prsty.
- %act: žiačka vyhodí loptu, tleskne a chytí ju.
- *UCI: bravó!
- %gpx: učiteľka zatlieska.
- *ZIA: aj ja to viem.
- *UCI: vážne?
- *UCI: no skús.
- *UCI: držíme prsty.
- %act: ďalší žiak vyhodí loptu, tleskne a chytí ju.
- *UCI: výborne!
- *UCI: ty už si môžeš vziať dovolenku do konca týždňa.
- *UCI: aj ostatných chválím aj ostatných chválím že pekne cvičili.
- *UCI: trochu sa hnevám na to že ste nedodržali pravidlo že po masážnych podložkách sa nebeží ale chodí.
- *UCI: ale nabudúce to bude určite lepšie.
- *UCI: ďakujem vám za dnešné cvičenie a môžete si vybrať hru ktorú si chcete dnes zahrať.

Vo viacerých analyzovaných komunikátoch sa výchovno-vzdelávací aspekt komunikácie uplatňuje spôsobom, ktorý by sme mohli označiť ako „prípravu na život“ vo všetkých jeho (nie vždy priaznivých) podobách, o čom svedčí nasledujúca ukážka z hry na naháňačku, počas ktorej jednotliví žiaci reprezentovali zvieracie roly (medveď naháňal vtáčiky).

- *UCI: máme niekoho chyteného?
- *ZIA: áno Riša ale to neplatilo lebo on spadol a potom ho Tereza chytila.
- *UCI: prečo by to neplatilo?
- *UCI: veď aj v prírode je to tak.
- *UCI: to zvieratko ktoré je slabé posledné alebo zakopne tak to je ulovené.

5 Rozvíjanie športovej lexiky u detí

Na základe audionahrávok získaných v prostredí MŠ možno konštatovať, že deti vo veku 4 – 5 rokov majú osvojenú bohatú športovú lexiku, ovládajú aj náročné termíny typu *podpor drepno, sed skrčmo skrížny, sed znožný* atď. Dokazujú to samostatným realizovaním cvičebných úkonov na základe výlučne verbálnych pokynov zo strany učiteliek. Tie si znalosť športových termínov u žiakov zvyčajne overujú formou výzvy na praktické predvedenie príslušného cviku, napr.:

- *UCI: Jakubko tvojou úlohou bude urobiť slalomový beh pomedzi deti.
- *UCI: vieš aký je to slalomový beh?
- *UCI: predved' nám.
- *ZIA: takto.
- %sit: Žiak beží slalomom pomedzi ostatné deti.
- *UCI: dívame sa či ide dobre.
- *UCI: áno je to v poriadku.

Ukazuje sa však, že ide skôr o pasívnu ako aktívnu znalosť športovej lexiky. Keď je dieťa učiteľkou vyzvané, aby predviedlo alebo vymyslelo vlastný typ cviku a pridalo k nemu komentár, pozornosť žiaka je sústredená na fyzickú realizáciu úkonu, kým verbálna aktivita absentuje. Túto tendenciu pozorujeme aj v nasledujúcej ukážke, v ktorej učiteľka vyzve žiačku, aby vymyslela a fyzicky predviedla spôsob prechádzania po prekážkovej dráhe a súčasne ho okomentovala. Učiteľka vo svojej výpovedi explicitne použije verbum dicendi (*Terezka **hovor** a ukazuj čo majú deti robiť na prekážkovej dráhe.*). Keď žiačka ústne nereaguje, komentovania sa ujme učiteľka, pričom adresuje žiačke ďalšie výzvy na doplnenie verbálnej reakcie (*po matracoch čo?; na druhý? tiež prejsť?*).

- *UCI: Terezka stojíš prvá.
- *UCI: chceš vymyslieť čo budeme robiť na tejto dráhe?
- *ZIA: áno.
- *UCI: dobre tak vymysli a ostatní pozerajte a budete robiť to čo vymyslela Terezka.
- *UCI: a keď bude chcieť vymyslieť úlohu na dráhe niekto iný tak potom budeme robiť podľa neho.
- *UCI: Terezka hovor a ukazuj čo majú deti robiť na prekážkovej dráhe.
- *UCI: podľa teba.
- %sit: Terezka predvádza spôsob prechádzania po prekážkovej dráhe.
- *UCI: po tejto žinenke len kráčame.
- *UCI: teraz preskakujeme.
- *UCI: po matracoch čo?
- *UCI: skočiť znožmo.
- *UCI: na druhý?
- *UCI: tiež prejsť?
- *UCI: a tu myslím že skákať veľmi nebudeme lebo to sú tvrdé kamienkové podložky.
- *UCI: prejdi.
- *UCI: len prejdi Terezka.

V celom výskumnom materiáli sme v podobných komunikačných situáciách nezaznamenali jediný prípad, v ktorom by dieťa verbálne komentovalo vlastné cvičebné úkony aktívnym používaním primeranej športovej lexiky.

Učiteľky často prezentujú žiakom novú alebo náročnejšiu športovú lexiku, resp. terminológiu spolu s explikáciou obsahujúcou lexémy z jadra slovnej zásoby, ktoré sú pre žiakov známe a zrozumiteľné. Dôkazom toho sú nasledujúce ukážky z komunikátov sledovaných učiteľiek, v ktorých ide o ozrejmovanie lexém *znožmo*, *rekord*, *zástup* (*znožmo* → *že spolu nohy*; *rekordy* → *to je najviac bez spadnutia*; *postavte sa do zástupu* → *za seba/za chrbátik*). V prvej ukážke sa termín *znožmo* súčasne vysvetľuje použitím ďalších protikladných termínov (*nie roznožmo ani rozkročmo*).

- *UCI: znožmo zoskoč.
- *ZIA: znožmo?
- *ZIA: znožmo je...
- *UCI: znožmo áno že spolu.
- *UCI: nie roznožmo ani rozkročmo.
- *UCI: znožmo že spolu nohy.

- *UCI: budeme sa snažiť viackrát vyhodit' a chytiť loptu.
- *UCI: každý sám sebe.
- *UCI: aby tá lopta nespadla na zem.
- *UCI: a potom keď to natrénujeme budeme robiť rekordy.
- *UCI: lebo vieš čo je rekord?
- *UCI: to je najviac bez spadnutia.

- *UCI: postavte sa do zástupu.
- *UCI: pekne za seba.
- *UCI: za chrbátik.

Frekventovaným výrazovým prostriedkom vyskytujúcim sa v športovej komunikácii v MŠ je aj prirovnanie ako elementárne obrazné pomenovanie. Ide o explikatívny výrazový prostriedok, po ktorom učiteľky siahajú najmä v prípadoch, keď chcú žiakom jednoduchou a prístupnou formou priblížiť spôsob realizácie istého cvičebného úkonu. Pri jeho využívaní sa pravdepodobne opierajú o skúsenostný komplex detí. Prirovnávajú sa predmety, činnosti alebo javy, ktoré majú nejakú spoločnú vlastnosť. Ako konštatuje J. Findra (2013, s. 81), prirovnanie je prostriedkom názornosti, intenzifikácie výrazu alebo estetizácie vyjadrovania. V športovej komunikácii v MŠ je prirovnanie najmä prostriedkom názornosti. V prirovnávacích konštrukciách sa najčastejšie vyskytuje porovnávacia spojka *ako*, čo sledujeme aj v nasledujúcich príkladoch z analyzovaných nahrávok.

- *UCI: teraz keď budeme vypúšťať vzduch **budeme sa predkláňať ako snehuliak ktorý sa topí v teple.**
- *UCI: nadýchni sa.
- *UCI: pozri ako sa zohol snehuliak.
- *UCI: úplne je v predklone.

- *UCI: robíme veľké kroky.
- *UCI: **ako bocian také veľké kroky.**

- *UCI: pozri ako mám ruky.
- *UCI: **ako tácku s koláčmi.**
- *UCI: vyhodím chytím.
- *UCI: **ako palacinku na panvici.**

- *UCI: no čiá lopta je už vycvičená?
- *UCI: ja mám cvičenú.
- *UCI: pozrite moja neodskakuje nikam.
- *UCI: **ako cvičený lev v cirkuse.**

- *UCI: Sofi opri sa ako som ja.
- *UCI: **ako na pláži.**

- *UCI: vystri chrbát vystri.
- *UCI: a teraz zostaneme v tejto polohe a budeme len hlavu predkláňať.
- *UCI: predkláňaj hlavu.
- *UCI: **celé telo je ako keby ho tá ježibaba začarovala prúťikom.**
- *UCI: telo z kameňa len hlava sa hýbe.

6 Registrovo motivované slovné spojenia

V nasledujúcej časti príspevku ponúkame zoznam, klasifikáciu a čiastočnú analýzu športovej lexiky uplatňujúcej sa v subregistri učiteľky MŠ. Pozornosť koncentrujeme na tie lexikálne jednotky, ktoré by sme mohli označiť ako registrovo motivované slovné spojenia. Opierajúc sa o teóriu lexikálnej motivácie M. Ološtiaka, považujeme za registrovo motivované také „skupiny lexém, ktoré sa tradične vyčleňujú pod hlavičkou štýlovej diferenciacie, teda napr. administratívizmy, poetizmy, ako aj skupiny lexém, ktoré spĺňajú

požiadavku preferenčnej situačnej podmienenosti pri svojej komunikačnej realizácii (napr. lexika detskej reči, športová lexika, konfesijná lexika a pod.)“ (Ološtiak, 2010, s. 35; 2011, s. 270). Preferenčné používanie lexikálnych prostriedkov „neznamená, že by sa napr. lexie zo športového registra *prešľap, nedošľap, ulievka, priamy kop* museli používať len v prostredí športu. Naznačuje sa však komunikačná doména, s ktorou sú tieto výrazové prostriedky späté a ktorú pomáhajú identifikovať.“ (Ološtiak, 2011, s. 268–269). Nezaobráame sa registrovo motivovanými jednoslovnými lexémami, hoci majú v získanom výskumnom materiáli bohaté zastúpenie, všimame si iba registrovo motivované slovné spojenia. Zaraďujeme medzi ne kolokácie majúce charakter ustálených slovných spojení alebo voľných syntagiem, ktoré sa preferenčne používajú v športovej komunikácii v MŠ. V analyzovaných komunikátoch učiteľiek sme našli celkovo 202 registrovo motivovaných slovných spojení⁴, ktoré sme rozdelili do piatich kategórií: (1) viacсловné pomenovania uplatňujúce sa v športovej komunikácii v MŠ: a) viacсловné odborné termíny, b) ustálené povely; (2) voľné syntaktické spojenia so substantívom ako základným komponentom; (3) voľné syntaktické spojenia s verbom ako základným komponentom; (4) povely majúce charakter deduktívnych elíps; (5) ustálené verbo-nominálne spojenia.

6.1 Viacslovné pomenovania uplatňujúce sa v športovej komunikácii v MŠ

Viacslovné pomenovania (VP) predstavujú osobitý druh lexém, ktoré „svojou formou prekračujú rozsah jedného plnovýznamového slova (t. j. majú formu syntagmy), ale pomenávajú isté javy, denotáty, ktoré chápe jazykové spoločenstvo ako ucelené“ (Furdík, 2008, s. 50). M. Ološtiak a M. Ivanová (2015, s. 151) považujú VP so stavbou syntagmy a konštrukčne komplexnejšie jednotky so stavbou vety a súvetia za syntakticky motivované. V slovenskej lingvistike existuje niekoľko prístupov k otázke členenia VP. M. Ološtiak uvažuje o štyroch typoch: neutrálne viacсловné pomenovania, viacсловné odborné termíny, viacсловné vlastné mená, frazémy (Ološtiak, 2011, s. 123). Korpus športovej lexiky získaný v prostredí MŠ obsahuje VP, ktoré by sme mohli rozdeliť do dvoch subkategórií, a to:

a) viacсловné odborné termíny: *balančná podložka, beh cez prekážky, brušné svalstvo/brušné svaly, cvičebné náčinie, cvičebné náradie, chôdza vzad, masážna podložka, masážny disk, podpor drepno, prekážková dráha, sed skrčmo skrížny/sed skrížny skrčmo/sed skrčmo skrížmo, sed znožný, slalomový beh, slalomová chôdza, stoj na jednej nohe, stoj na špičkách, stoj rozkročný, stoj spojný, telovýchovná chvíľka⁵, turecký sed,*

b) ustálené povely: *čelom vzad, ľavá pravá/pravá ľavá (pri pochodovaní), nádych a výdych/nádych výdych, nohy znožmo, pochodom v chod, ruky v bok, zastaviť stáť.*

Medzi viacсловné odborné termíny, ktoré predstavujú 9,90 % všetkých registrovo motivovaných slovných spojení, zaraďujeme pomenovania cvikov viažucich sa na polohy a pohyb tela v stoj, sede, drepe, behu či pri chôdzi (porov. gymnastickú terminológiu in Pelikán a kol., 1994; Slávik, 1991), pomôcky využívané pri rôznych typoch cvičení, priestory na cvičenie, ako aj viacсловné označenia častí ľudského tela. Z konštrukčného hľadiska dominujú v danej subkategórii dvojslovné VP so stavbou syntagmy, ktoré „optimálne spĺňajú dve protichodné komunikačné potreby – na jednej strane snahu o ekonomickosť, na druhej strane snahu o presnosť“ (Ološtiak – Ivanová, 2015, s. 172–173). Ide najmä o substantívne dvojkomponentové⁶ determinatívne spojenia nasledujúcich typov:

⁴ V prípade, že v rámci vymedzených kategórií uvádzame cez lomku varianty jednotlivých lexém, vnímame ich ako jedno registrovo motivované slovné spojenie (napr. *brušné svalstvo/brušné svaly; sadnúť si do tureckého sedu/sediť v tureckom sede; výdych ústami/pusinkou*).

⁵ *Telovýchovná chvíľka* označuje krátkodobú pohybovú aktivitu žiakov MŠ, ktorú možno vložiť do ktorejkoľvek časti vyučovacieho procesu.

⁶ Ako komponent sa hodnotia len plnovýznamové slová (porov. Ološtiak – Ivanová, 2015, s. 173).

- a) adjektívum ako anteponovaný kongruenčný atribút + substantívum (napr. *prekážková dráha, turecký sed, slalomový beh*),
- b) substantívum + adjektívum ako postponovaný kongruenčný atribút (*sed znožný, stoj rozkročný, stoj spojný*),
- c) substantívum + substantívum v predložkovom páde (*beh cez prekážky, stoj na špičkách atď.*),
- d) substantívum + adverbium (*podpor drepmo, chôdza vzad*).

Menšie zastúpenie majú trojkomponentové VP:

- a) substantívum + numerále + substantívum v predložkovom páde (*stoj na jednej nohe*),
- b) substantívum + adverbium + adjektívum (Tento štruktúrny typ predstavuje viacslovný odborný termín *sed skrčmo skrížny* ustálený v športovej terminológii, ktorý sme v analyzovaných audionahrávkach zaznamenali aj v podobách *sed skrížny skrčmo* a *sed skrčmo skrížmo*).

Druhú subkategóriu VP tvoria ustálené povely používané v komunikátoch učiteliek MŠ v priebehu rôznych typov cvičení. Tieto lexémy tvoriace iba 3,47 % registrovo motivovaných slovných spojení majú na rozdiel od viacslovných odborných termínov vetotvornú funkciu, samy osebe fungujú ako direktívne výpovede. Ide o ustálené (lexikalizované, systémové) elipsy založené „na vypustení jedného, príp. viacerých komponentov vetnej štruktúry, ktoré sa v nich modelovo predpokladajú (na základe morfológických, formálno-syntaktických a sémantických charakteristík)“ (Ivanová, 2016, s. 179, 183).⁷ Nemusia sa však nevyhnutne viazať iba na športovú komunikačnú sféru, neraz bývajú súčasťou viacerých komunikačných registrov (napr. vojenského – povely *čelom vzad, pochodom v chod, zastaviť stáť* atď.).

6.2 Voľné syntaktické spojenia so substantívom ako základným komponentom:

cúvanie chôdzou, cúvanie skokom, hádzanie do cieľa, hádzanie na terč, chôdza po lavičke, chôdza po masážnych podložkách, chytanie lopty, lode na mori (druh cvičenia), *nádych nosom/noštekou, papučkový tanec* (druh cvičenia), *plazenie na bruchu, plazenie na chrbte, plocha na behanie, pomôcky na cvičenie, preskakovanie prekážok, pretekárske lode* (druh cvičenia), *prvé kolo/druhé kolo, skákanie znožmo, triafanie na cieľ, vodný mlyn* (druh cvičenia), *vojenské plazenie, výdych ústami/pusinkou, vyhadzovanie lopty*.

Do druhej skupiny registrovo motivovaných slovných spojení predstavujúcich 11,38 % sme zaradili predovšetkým pomenovania rôznych typov cvičení, ktoré nemajú terminologický charakter ako VP v prvej kategórii (napr. *hádzanie do cieľa, hádzanie na terč*).⁸ Základným komponentom týchto lexikálnych jednotiek je zväčša slovesné podstatné meno pomenávajúce jednotlivé činnosti, ktoré je nositeľom bázy (*cúvanie, hádzanie/vyhadzovanie, chytanie, plazenie, skákanie/preskakovanie, triafanie*), kým druhý komponent je nositeľom príznaku (porov. napr. *cúvanie chôdzou – cúvanie skokom, plazenie na bruchu – plazenie na chrbte*). Táto kategória ďalej obsahuje voľné syntaktické spojenia označujúce športové rekvizity (*plocha na behanie, pomôcky na cvičenie*) a typy cvičení, ktorých pomenovania vznikli v malej societe, kde sa pravidelne opakujú (v konkrétnej triede MŠ, v ktorej prebiehalo nahrávanie): *lode na mori, papučkový tanec, pretekárske lode, vodný mlyn*⁹. Uvedené spojenia

⁷ M. Ivanová (2016, s. 183) na základe faktora ustálenosti diferencuje aktuálne a ustálené elipsy. K druhému typu elípsy zaraďuje okrem iného aj direktívne výpovede pri poveloch, napr. *Čelom vzad!, Ruky hore!*

⁸ Na rozdiel od voľných syntaktických spojení *chôdza po lavičke* a *chôdza po masážnych podložkách* chápeme lexému *chôdza vzad* ako viacslovný odborný termín, preto sme ju zaradili do prvej skupiny registrovo motivovaných slovných spojení (porov. Pelikán a kol., 1994, s. 66; Slávik, 1991, s. 35).

⁹ Registrovo motivované slovné spojenie *pretekárske lode* predstavuje druh cvičenia, pri ktorom deti ležia na bruchu na matraci a snažia sa dvíhať súčasne hlavu, ruky aj nohy a týmto spôsobom udržať čo najdlhšie rovnováhu. Obrazné označenie *vodný mlyn* sa vzťahuje na cvičenie založené na krúžení predlaktami so striedavým zvieraním a vystieraním zápästí. *Papučkový tanec* je cvičením, pri ktorom si deti nasadia svoje

sú syntakticky a individuálne motivované. Nachádzame tu tiež lexikálne jednotky *prvé kolo/druhé kolo*, ktoré sa vzťahujú na okruh prekážkovej dráhy vytvorenej z rôznych cvičebných pomôcok, ako sú masážne podložky, lavičky, žinenky atď. Na rozdiel od povelov *nádych a výdych*, resp. *nádych výdych* z prvej kategórie VP majúci charakter eliptickej jednočlennej substantívnej vety (presnejšie dvoch jednočlenných viet), v druhej kategórii sa objavujú slovné spojenia *nádych nosom/noštekou*, *výdych ústami/pusinkou*, ktoré nemajú vetotvornú funkciu a charakter povelu.

6.3 Voľné syntaktické spojenia s verbom ako základným komponentom:

bežať proti sebe, cívať plazením, dať ruky na ramená, dať si ruky v bok, dodržiavať pravidlá, dvíhať činky, dvíhať/dvihnúť kolienko/kolená, (z)dvihnúť plec, dvihnúť pravú/lavú ruku, hádzať do diaľky, chrbátik predkloniť, chytiť sa za ruky/rúčky, chytiť si kolienko/kolená, ísť dopredu, ísť v zástupe, ísť vzad, kľačať na kolenách/klaknúť si na koleno, krúžiť plecami dopredu/dozadu, krúžiť zápästím, ľahnúť si na bok, ľahnúť si na brucho, ľahnúť si na chrbát, liezť po lane, mierne sa rozkročiť, nadýchnuť sa nosom, natiahnuť kolienko, natiahnuť nohy/nôžky, natiahnuť rúčky/dopredu rúčky natiahnuť, natiahnuť sa vysoko, oprieť sa na lakťe, oprieť sa o ruky, oprieť si lakťe, otočiť sa do druhej strany, otočiť sa dozadu, plaziť sa na chrbte, plaziť sa priťahovaním, podliezť prekážku na chrbte, podoprieť sa na lakťoch, postaviť sa do radu, postaviť sa do zástupu, postaviť sa na špičky, pracovať rukami okolo tela, precvičiť si chodidlá, predkláňať hlavu, preliezať bokom, preskakovať škôlku¹⁰, preskočiť oboma nohami, pripraviť sa na štarte, priťahovať sa dlaňami, robiť (mierne) poskoky,

papuče na ruky a za sprievodu hudby nimi tlieskajú a dupú po zemi do rytmu. Spojenie *lode na mori* označuje aktivitu, pri ktorej si trojica žiakov sadne na samostatnú žinenku predstavujúcu loď, do oboch rúk chytia okraje žinenky a na základe pokynov učiteľky sa nakláňajú raz na jednu, raz na druhú stranu. Druhá skupina žiakov drží v rukách dlhú plachtu a pohybmi vytvárajú imaginárne vlny. V nasledujúcej časti textu ponúkame rozsiahlejší transkript zachytávajúci daný typ cvičenia, ktorý je zároveň reprezentatívnou ukázkou rozvíjania detskej imaginácie:

%sit: deti imitujú plavenie sa na lodi.

*UCI: no mám obavy o tú loď čo je v prostriedku že sa prevráti a sa vyklopíte.

*UCI: tak aby ste nevypadli.

*UCI: lode lode spomaľte.

*UCI: zastavte zastavte.

*UCI: pozrite na moje ruky.

*UCI: pokúste sa všetci nakloniť naraz do tej strany a potom do druhej.

%gpx: učiteľka používa gestá ukazujúce raz na ľavú, raz na pravú stranu.

*UCI: a vaša loď pekne plynule bude plávať.

*UCI: už aha ta:k.

*UCI: a nie že jeden čihi druhý hota a sa vyvalíte aj s loďou.

*UCI: Samko máme sedieť na dupe.

*UCI: nohy rozkročiť.

*UCI: rozkroč nohy.

*UCI: roznož nohy roznož nohy.

*UCI: tak.

*UCI: a teraz.

*UCI: ešte vládzete?

%com: deti šantia.

*ZIA: ideme dost rýchlo.

*ZIA: ja vypadnem.

*ZIA: ja vypadnem z lode.

*UCI: joj muž cez palubu!

*UCI: zachráňte ho.

*UCI: rýchle ťahaj ho naspäť do lode.

¹⁰ Ide o druh pohybovej hry založenej na preskakovaní políčok (znožmo alebo na jednej nohe) nakreslených na asfalte/betóne.

rozcvičiť si prsty, rozkročiť/roznožiť nohy, rozťahnuť kolienka, rúčkovať dozadu, sadnúť si do tureckého sedu/sediť v tureckom sede, sadnúť si na päty, sadnúť si na zadok, skákať/skočiť/vyskočiť/zoskočiť znožmo, skrčiť kolená, skrčiť lakty, skrčiť ruky, spojiť kolená, spojiť päty špičky, spustiť plecia, spustiť ruky, striedavo krčiť ľavú a pravú nohu, striedavo zanožovať, špičky napnúť, točiť zápästím, urobiť (si) kruh/utvoriť kruh, urobiť drep, urobiť krok dopredu, urobiť rekord, urobiť trojice, urobiť zástup, uvoľniť svaly brucha, uvoľniť zápästie, vydýchnuť ústami, vyfukovať/vypustiť/vypúšťať vzduch, vykročiť pravou nohou, vyrovnáť nožičky, vystrieť chrbát, vystrieť kolená, vystrieť nohy znožmo, vystrieť prsty, vystrieť ruky, vytiahnuť ruky hore, vytiahnuť sa hore lakťami, vytriasť nohy/nožky, vytriasť rúčky, vytriasť ruky nohy, zadržať dych, zakrúžiť celými pažami, zakrúžiť lakťami, zakrúžiť päťami, zaradiť sa/zaradzovať sa na koniec, zdvihnúť nohy, zdvihnúť/zodvihnúť ruky, zdvihnúť trup, zmeniť činnosť.

Táto kategória tvorí takmer polovicu všetkých registrovo motivovaných slovných spojení (49,5 %). Lexémy prináležiace do danej skupiny nemajú terminologický charakter ako VP v prvej kategórii, avšak ich používanie v športovej komunikácii v MŠ je frekventované. Najvýraznejšie sú zastúpené dvojkomponentové, príp. trojkomponentové spojenia¹¹ činnostných verb so substantívami označujúcimi jednotlivé časti ľudského tela (tie predstavujú až 66 % voľných syntaktických spojení s verbom ako základným komponentom), ktoré sa objavujú buď v bezpredložkovom akuzatíve, príp. inštrumentáli (napr. *vystrieť chrbát, chytiť si kolená, krúžiť zápästím, priťahovať sa dľaňami*), alebo v predložkovom páde (*lahnúť si na brucho, postaviť sa na špičky, oprieť sa o ruky* atď.). V danej kategórii nachádzame tiež voľné syntaktické spojenia, ktorých súčasťou sú deminutíva ako znaky reči orientovanej na dieťa (napr. *dopredu rúčky natiahnúť, chrbátik predkloniť, rozťahnuť kolienka, vytriasť nožky*), príp. adverbialé (*hádzat do diaľky, mierne sa rozkročiť, natiahnúť sa vysoko, otočiť sa dozadu, postaviť sa do zástupu, vytiahnuť ruky hore* a pod.). Ak porovnáme voľné syntaktické spojenia v druhej a tretej kategórii registrovo motivovaných slovných spojení, viaceré z nich sa líšia iba typom základného komponentu – substantíva alebo verba (porov. *nádyh nosom – nadýchnuť sa nosom, plazenie na chrbte – plaziť sa na chrbte, skákanie znožmo – skákať/skočiť znožmo* a pod.).

6.4 Poveľy majúce charakter deduktívnych elíps:

chodidlá na zem, do predklonu výdych, dole do drepu, dole výdych, druhú ruku dole, dva kroky vpred, dva kroky vzad, hlava dopredu, hlavu dole, hlavu pri zemi, hore na špičky, hore nádych, hore nádych cez upaženie/hore cez upaženie nádych, hore ruky/ruky hore, jednu ruku hore, kolená hore, kolená vysoko, kolienka/kolená spolu, lakty okolo tela, ľavú nohu dopredu, na špičky, na štart, natihnuté paže, nohy prednožené, nohy spolu, od seba nožky, prsty na hlavu, prsty na plecia, prsty na ramená, rúčky do predpaženia, rúčky dopredu, rúčky k telu, rúčky na plecia, ruky dole, ruky na kolená, ruky vedľa tela, ruky voľne, šesť krokov dopredu, spolu nohy/nožičky, tri kroky vpred, tri skoky dopredu.

¹¹ Zaznamenali sme však aj päťkomponentové voľné syntaktické spojenie:

*UCI: **striedavo krčíme ľavú a pravú nohu.**

*UCI: jednu skrčíš.

*UCI: druhá je vystretá.

*UCI: a striedaš.

*UCI: šup.

*UCI: šup.

*UCI: šup.

*UCI: takto striedavo krčíme.

*UCI: a budem počítat' do osem.

Štvrtá kategória, ktorá je druhou najpočetnejšou (20,30 %), obsahuje aktuálne elipsy, využívané v dialógu ako prostriedky jazykovej ekonómie a textovej koherencie (pozri Ivanová, 2016, s. 182). Ich základným komponentom je substantívum ako nositeľ hlavných informácií. V danom prípade by bolo možné uvažovať o tzv. deduktívnych elipsách (porov. Glovňa, 1991), pri ktorých sa nevynecháva identické redundantné slovo prítomné v bezprostrednom jazykovom kontexte, ako je to pri tzv. reduktívnej elipse, ale elidovaný výraz (verbum) sa dá „vydedukovať“ na základe sémantiky ostatných prvkov výpovede. „Pri rekonštrukcii vynechaného výrazu treba brať do úvahy všetky indikátory, ktoré odkazujú na sémantický a gramatický profil vypusteného slovesa“ (Glovňa, 1991, s. 210). Vynechaný prvok nemožno vždy jednoznačne identifikovať, do úvahy pripadá viacero synonymických variantov (Ivanová, 2016, s. 183). Na exemplifikáciu využívania povelov majúcih charakter deduktívnych elíps vyberáme nasledujúcu ukážku:

- *UCI: a ideme.
- *UCI: **hore nádych cez upaženie.**
- *UCI: uvoľníme.
- *UCI: nebúcham.
- *UCI: **hore cez upaženie nádych.**
- *UCI: pozriem sa za rukami.
- *UCI: **do predklonu výdych.**
- *UCI: aj hlava dole.
- *UCI: a ideme.
- *UCI: **hore nádych.**
- *UCI: cez upaženie Kristínka.
- *UCI: **dole výdych.**
- *UCI: dobre vytrasieme ruky nohy.
- *UCI: môžeme ostať sedieť.
- *UCI: v sede skrčnom skrížnom.

6.5 Ustálené verbo-nominálne spojenia:

byť na rade, byť proti pravidlám, byť v predklone, dať pokyn, dať povel, dať/dávať (si) (veľký/väčší) pozor, (ne)mať prešľap, prísť k úrazu, šetriť sily, zaujať postoj, získať body.

Poslednou kategóriou, ktorú vymedzujeme, sú ustálené verbo-nominálne spojenia s kategoriálnymi verbami *byť, dať/dávať, mať, prísť, šetriť, zaujať, získať* tvoriace 5,45 % registrovo motivovaných slovných spojení. „Najfrekventovanejšie verbo-nominálne spojenia sú tvorené podľa modelu ‚mať X‘, ‚dať X‘, ‚dostať X‘, pričom na mieste X je väčšinou abstraktné substantívum.“ (Palková, 2013, s. 151). Viaceré z uvedených ustálených verbo-nominálnych spojení sa hodnotia ako štýlové alternanty jednoslovných pomenovaní (napr. *byť v predklone = predkláňať sa, dať pokyn = pokynúť, získať body = bodovať*). Medzi komponenty verbo-nominálneho spojenia s kategoriálnym verbom sa dajú zvyčajne vkladať ďalšie slová, na základe čoho ich odlišujeme od VP. Potvrdzujú to aj príklady zo získaného výskumného materiálu: *dať/dávať (si) (veľký/väčší) pozor.*

7 Záver

V príspevku zameranom na športovú komunikáciu v MŠ sme ponúkli čiastočnú charakteristiku subregistra učiteľky MŠ chápaného ako špecifický typ mikrosociálneho komunikačného registra, ktorý sa realizuje v rámci vzdelávacieho a športového makrosociálneho komunikačného registra.

Materiálovým východiskom nášho výskumu sú audionahrávky zachytávajúce dialógy učiteľiek a žiakov v priebehu rôznych športových aktivít. V rámci analýzy sme detailnejšiu pozornosť venovali tzv. registrovo motivovaným slovným spojeniam, ktoré sa vo viac ako 5 hodinách audiozáznamu objavili v počte 202 lexém, pričom nás zaujímala ich variabilita, nie

frekvencia použitia v analyzovaných komunikátoch. Na základe konštrukčného a funkčného hľadiska sme vymedzili päť kategórií: (1) viacсловné pomenovania uplatňujúce sa v športovej komunikácii v MŠ: a) viacсловné odborné termíny, b) ustálené povely; (2) voľné syntaktické spojenia so substantívom ako základným komponentom; (3) voľné syntaktické spojenia s verbom ako základným komponentom; (4) povely majúce charakter deduktívnych elíps; (5) ustálené verbo-nominálne spojenia. Najvýraznejšie zastúpenie majú voľné syntaktické spojenia s verbom ako základným komponentom, ktoré tvoria takmer polovicu všetkých registrovo motivovaných slovných spojení.

Výchovno-vzdelávací aspekt príznačný pre pedagogickú komunikáciu je prítomný aj v prejavoch učiteliek viažucich sa k športovým aktivitám. Uvádzaním konkrétnych príkladov z nahrávok približujeme, akým spôsobom učiteľky obohacujú slovnú zásobu detí, rozvíjajú ich motorické, ale aj ďalšie schopnosti, zoznamujú žiakov so základnými sociálnymi normami a pripravujú ich na život vo všetkých jeho podobách.

Získaný výskumný materiál je dôkazom toho, že deti vo veku 4 – 5 rokov majú osvojenú bohatú športovú lexiku vrátane náročnej športovej terminológie, avšak ich znalosti sú skôr pasívne ako aktívne. Neznáma športová lexika je deťom prezentovaná formou jednoduchej explikácie obsahujúcej lexémy z jadra slovnej zásoby. Na presnejšie priblíženie spôsobu realizácie istého cvičebného úkonu sa často používa prirovnanie ako prostriedok názornosti.

Na základe analyzovaných audionahrávok a prezentovaných výsledkov možno konštatovať, že športová komunikácia učiteliek MŠ so žiakmi zároveň obsahuje znaky trénerského mikrosociálneho komunikačného registra, ako ho vymedzili a charakterizovali D. Slančová a T. Slančová v publikácii *Reč pohybu, autority a súdržnosti. Pragmatická analýza trénerského komunikačného registra v komunikácii s hráčmi kolektívnych loptových hier staršieho školského veku* (2014).

Literatúra:

- ANDERSEN, E. S. (1992): *Speaking with Style. The Sociolinguistic Skills of Children*. London, New York: Routledge.
- FINDRA, J. (2013): *Štylistika súčasnej slovenčiny*. Martin: Vydavateľstvo Osveta.
- FURDÍK, J. (2008): *Teória motivácie v lexikálnej zásobe*. Ed. M. Ološtiak. Košice: Vydavateľstvo LG.
- GLOVNÁ, J. (1991): Vypúšťanie prísudkového slovesa alebo jeho častí v súvetí. In: *Slovenská reč*, 56/4, s. 209–213.
- HÖFLEROVÁ, E. (2003): *Školský dialog a jeho vliv na rozvoj reči detí*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta.
- IVANOVÁ, M. (2016): *Syntax slovenského jazyka*. 2., upravené a doplnené vydanie. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove.
- OLOŠTIAK, M. (2010): Registrová motivácia lexikálnych jednotiek (o vzťahu medzi pojmami lexikálna zásoba, register, sociolekt). In: *Jazykovedný časopis*, 61/1, s. 31–42.
- OLOŠTIAK, M. (2011): *Aspekty teórie lexikálnej motivácie*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- OLOŠTIAK, M. – IVANOVÁ, M. (2015): Teoreticko-metodologické, nominačné a typologické otázky viacсловných pomenovaní. In: M. Ološtiak (ed.): *Viacсловné pomenovania v slovenčine*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, s. 129–213.
- PALKOVÁ, L. (2013): K diferenciacii neutrálnych viacсловných pomenovaní a voľných syntagiem. In: M. Imrichová – J. Kesselová (eds.): *Jazyk je zázračný organizmus... Metamorfózy jazyka a jazykovedy*. Zborník príspevkov venovaných prof. PhDr. Ivorovi Ripkovi, DrSc., emer. prof. PU, pri príležitosti jeho životného jubilea. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, s. 148–160.

- PALKOVÁ, L. – SLANČOVÁ, D. (2018): Lexika v očakávaní. In: D. Slančová (ed.): *Desať štúdií o detskej reči. Lexika – gramatika – pragmatika*. Prešov – Bratislava: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove – VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, s. 397–423.
- PELIKÁN, H. a kol. (1994): *Terminológia gymnastiky I*. Bratislava: Fakulta telesnej výchovy a športu Univerzity Komenského.
- PRŮCHA, J. (2011): *Dětská řeč a komunikace. Poznatky vývojové psycholingvistiky*. Praha: Grada Publishing, a. s.
- SLANČOVÁ, D. (1999): *Reč autority a lásky. Reč učiteľky materskej školy orientovaná na dieťa – opis registra*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity.
- SLANČOVÁ, D. – SLANČOVÁ, T. (2010): Sociálna deiza v trénerskom registri. In: J. Klincková (ed.): *Odkazy a výzvy modernej jazykovej komunikácie*. Zborník príspevkov zo 7. medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 23. – 24. 09. 2009 v Banskej Bystrici. Zborník venovaný Vladimírovi Patrášovi. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, s. 510–523.
- SLANČOVÁ, D. – SLANČOVÁ, T. (2014): *Reč pohybu, autority a súdržnosti. Pragmatická analýza trénerského komunikačného registra v komunikácii s hráčmi kolektívnych loptových hier staršieho školského veku*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta športu.
- SLANČOVÁ, D. – ZAJACOVÁ, S. (2007): Komunikačný register ako prostriedok verbálnej socializácie dieťaťa. In: O. Orgoňová (ed.): *Jazyk a komunikácia v súvislostiach II*. Bratislava: Univerzita Komenského, s. 153–163.
- SLÁVIK, I. (1991): *Teória a didaktika športovej gymnastiky (Gymnastické názvoslovie). II. časť*. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Pedagogická fakulta v Prešove.
- ZAJACOVÁ, S. (2012): *Komunikačné registre v rolových hrách detí. Výsledky sociolingvistického experimentu*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.

Summary

Sports Communication in Kindergarten. Register Lexical Units

The objective of the paper is to closer describe sports communication taking place in the environment of a kindergarten and bring partial characteristics of the kindergarten teacher's subregister. The study material comprises more than 5 hours of audio recording, capturing the speech of 10 teachers oriented at children aged 4-5. In the analysis we notice the way educational features are present in the process of education and enhancement of sport lexis of children. In particular we focus on so-called register lexical units.

Príspevok vznikol v rámci riešenia grantového projektu VEGA č. 1/0164/15 Interdisciplinárna analýza športového komunikačného registra.